

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิวัฒนาการของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในระยะแรกนั้นจะเป็นการขายคู่กับการขายเรียงเบอร์ เพื่อให้ผู้อ่านได้ตรวจลือตเตอร์ และอ่านข่าวไปด้วย ปัจจุบันบางฉบับก็ยังขายในลักษณะนี้ หรือบางฉบับก็เป็นเครือข่ายกับหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง

ตามหลักฐานหอสมุดแห่งชาติ พบว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของไทยฉบับแรกคือหนังสือพิมพ์ธนบุรี ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ออกในจังหวัดธนบุรี เมื่อครั้งที่ยังไม่รวมตัวเป็นกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้มีการบำรุงรักษาคลองผิงธนบุรี อย่างไรก็ตามหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ปรากฏหลักฐานอยู่เพียง 3 ฉบับก็ขาดหายไป

ในอดีตหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของไทยยังขยายตัวออกไปไม่มากนัก เพราะสมัยก่อนมีคนอาศัยอยู่รวมกันไม่หนาแน่น ธุรกิจในแต่ละจังหวัดยังไม่เติบโต ยกเว้นในจังหวัดใหญ่ๆเช่น จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการออกหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ชื่อ ศรีเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2470 แต่ออกได้ปีเดียวก็ล้มเลิกไป และที่จังหวัดสงขลาเองก็มีการออกหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ชื่อ ไทยใต้ ในระหว่าง พ.ศ. 2471 ถึง พ.ศ. 2475

อย่างไรก็ตามความพยายามในการผลิตหนังสือพิมพ์ดังกล่าวยังไม่ประสบความสำเร็จ เพราะขาดการสนับสนุนจากผู้อ่านเนื่องจากไม่มีกำลังซื้อหนังสือพิมพ์ ทั้งยังขาดการสนับสนุนทางด้านการเงินจากร้านค้าที่จะลงโฆษณาแจ้งความในหน้าหนังสือพิมพ์อีกด้วย

นอกจากนี้เหตุที่ไม่มีหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นออกใหม่ เนื่องจากอยู่ในระยะเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง การปกครอง พ.ศ. 2475 ประกอบกับการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรเมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2485 (วินทร์ เลียววาริน, 2540) ยิ่งทำให้บรรยากาศของเสรีภาพด้านข่าวสาร และการแสดงความคิดเห็นยังไม่เปิดกว้างพอ ต่อมาเกิดภาวะการขาดแคลนกระดาษ เป็นผลให้การพิมพ์ต้องชะงักงัน จนกล่าวได้ว่า ไม่มีหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นออกมารับใช้ชุมชนในช่วงเกือบ 15 ปีคือจาก พ.ศ. 2475 จนถึง พ.ศ. 2490

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ใน พ.ศ. 2490 มีหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นออกใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ มีชื่อว่าหนังสือพิมพ์ชาวเหนือ เป็นรายสัปดาห์ ต่อมาปี พ.ศ. 2491 มีหนังสือพิมพ์สารสยามออกในจังหวัดเชียงใหม่เช่นกัน ภายใต้นี้ยังไม่มีหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดอื่น ๆ นอกจากจังหวัดเชียงใหม่ จึงกล่าวได้ว่าจังหวัดเชียงใหม่เป็นต้นแบบของการออกหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ปี พ.ศ. 2493 การออกหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเริ่มขยายตัวออกไปยังจังหวัดลำปาง คือมีหนังสือพิมพ์ไทยลานนา ราย 5 วัน ซึ่งถือเป็นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่ผลิตต่อเนื่องกันมายาวนานที่สุดในประเทศคือ เริ่มเผยแพร่เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2493 และเพิกหยุดเผยแพร่ไปเมื่อ พ.ศ. 2541 (มะลิวัลย์ อินทรครุฑ, 2545, ตุลาคม 3) หลังจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้เริ่มออกในจังหวัดลำปาง และมีหนังสือพิมพ์ออกในจังหวัดต่างๆเพิ่มขึ้นอีก รวมทั้งมีการออกหนังสือพิมพ์เพิ่มขึ้นหลายฉบับในจังหวัดเดียวกัน โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่

ปี พ.ศ. 2528 มีการสำรวจปริมาณหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นทั่วประเทศ พบว่ามีจำนวนหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น 387 ฉบับ ภาคกลาง 136 ฉบับ(ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) ภาคเหนือ 112 ฉบับ ภาคใต้ 31 ฉบับ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 108 ฉบับ (พิศิษฐ์ ชวาลารวัช, 2542)

ภารกิจสำคัญยิ่งของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น คือการทำหน้าที่เปรียบประหนึ่งสถาบันสาธารณะสำหรับท้องถิ่น เพื่อเรียกร้องและชี้นำรัฐบาล เน้นความสำคัญของปัญหาท้องถิ่น ให้ข่าวสาร ตรวจสอบ ชี้แนะ และเสนอแนะให้ทุกองค์กรส่วนท้องถิ่นได้รับรู้ภัยอันตราย ข้อบกพร่อง และประโยชน์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะป็นองค์กรที่รับผิดชอบในภาคเอกชน และภาครัฐบาล นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ในการอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรม รักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี ทำนุบำรุง ศาสนาวิวัฒนาการ ตลอดจนจนโบราณวัตถุ โบราณสถานอีกด้วย

ข้อสำคัญสำหรับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่จะกระทำเพื่อให้บรรลุภารกิจนั้นคือการกระจายความเป็นธรรมทางข่าวสารให้แก่คนในท้องถิ่นให้ได้มากที่สุด ทั้งในเมืองและนอกเมือง รวมถึงชุมชนแต่ละชุมชนไม่ว่าจะเป็นระดับจังหวัด เมือง ตำบล หมู่บ้าน เชื่อมต่อให้เกิดการไหลของข่าวสาร ปัญหาและการแก้ไข ตลอดจนก่อให้เกิดประชาคมติ เพื่อร่วมสร้างสังคมท้องถิ่นให้น่าอยู่อาศัยตามวิถีทางชีวิตของสังคมท้องถิ่น

ประกอบกับการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นและชุมชนบริหารจัดการปกครองตนเองที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น อันเนื่องมาจากพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล และสภาตำบล

พุทธศักราช 2537 พระราชบัญญัติ องค์การบริหารส่วนจังหวัด พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ทำให้มีการพัฒนาทางการเมืองในสังคมระดับจังหวัด และชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น สภาวะทางสังคมที่ซับซ้อนขึ้นด้วยองค์ประกอบทางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรมใหม่ๆ ส่งผลต่อบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น เพราะชุมชน ต้องพึ่งพาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมกระบวนการทางสังคมของตัวเองมากกว่าที่จะพึ่งพา หนังสือพิมพ์จากส่วนกลางที่ให้ความสำคัญเฉพาะข่าวระดับประเทศ

อย่างไรก็ตามปัจจุบันหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมีปัญหาล้ำๆกันตามที่ประสาน สุกใส บรรณาธิการบริหารหนังสือพิมพ์โพธิ์ภาคใต้ เขียนไว้ในเรื่องหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 พอสรุปได้ดังนี้

1. การจัดรูปแบบ รูปเล่ม และการจัดพิมพ์ ยังไม่ได้มาตรฐาน
2. ออกไม่เป็นเวลา ทำให้ข่าวสารที่น่าเสนอไม่ทันเหตุการณ์ และไม่สามารถสร้างฐาน ผู้อ่านที่ชัดเจนได้
3. ไม่ได้สร้างให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมีจุดเด่นที่แตกต่างออกไปอย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่าน ไม่เห็นความแตกต่างหรือความจำเป็นที่ต้องอ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เพราะที่มงานที่ทำหนังสือ พิมพ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่จะมีกรอบคิด และนำเสนอข่าวในลักษณะเดียวกับที่ส่งให้ส่วนกลางเนื่อง จากตัวเองเป็นผู้สื่อข่าวพิเศษของหนังสือพิมพ์ส่วนกลางด้วย
4. ไม่ได้ส่งเสริมศักยภาพ หรือพัฒนาบุคลากร และส่งเสริมอุดมการณ์ของนักวิชาชีพ ทั้งที่เป็นนักข่าว หรือเจ้าหน้าที่ด้านอื่นๆ อาทิ เจ้าหน้าที่การตลาด คอมพิวเตอร์กราฟิก ฯลฯ
5. ไม่ได้จัดองค์กรให้เข้มแข็ง เพียงแต่ขายความเป็นตัวตนของเจ้าของหนังสือพิมพ์หรือ บรรณาธิการแต่เพียงผู้เดียว ทำให้ภาพของหนังสือพิมพ์ยึดติดกับตัวบุคคลเหล่านั้น ต่างจาก หนังสือพิมพ์ระดับชาติที่ผลงานที่ออกมาเป็นศักยภาพของทีมงานมากกว่าตัวบุคคลที่เป็นเจ้าของ หรือบรรณาธิการหนังสือพิมพ์
6. ทำหน้าที่เพียงรายงานข่าวสารที่เกิดขึ้นไม่ได้สร้างความน่าเชื่อถือและศรัทธาให้กับ ประชาชนในชุมชนจากข่าวสารที่น่าเสนอ หรือไม่ได้แสดงบทบาทขององค์กรสาธารณะของชุมชน ขณะเดียวกันภาพลักษณ์ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังมีความสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจรัฐ นักการเมือง และผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากหน้าหนังสือพิมพ์ซึ่งปรากฏรายชื่อที่ปรึกษาที่เป็นผู้มี อำนาจมากกว่ารายชื่อคนทำงาน

จากลักษณะโดยรวมของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่พบเห็นทั่วไป ทำให้เป็นจุดอ่อนในการพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นให้เป็นหนังสือพิมพ์ที่สังคมยอมรับ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่ประชาชนมีการศึกษา รู้จักเลือกบริโภคสื่อที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

สิ่งที่เห็นเป็นจุดอ่อนอย่างเห็นได้ชัดของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นคือ ความไม่ชัดเจนของระยะเวลาตีพิมพ์ว่าเป็นรายวัน หรือรายสัปดาห์ การไม่มีกลุ่มเป้าหมายผู้อ่านที่ชัดเจน ตลอดจนขาดการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์และทีมงาน ทำให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไม่ได้รับการยอมรับและความเชื่อถือจากสังคมและผู้อ่าน ส่งผลให้ไม่สามารถสร้างฐานผู้อ่านได้เพิ่มขึ้น และไม่เห็นอนาคตที่จะพัฒนาในเชิงธุรกิจให้เป็นองค์กรวิชาชีพหนังสือพิมพ์ที่มั่นคงและยั่งยืนได้

จากปัญหาดังกล่าวทำให้คนในชุมชนเลือกที่จะอ่านหนังสือพิมพ์ระดับชาติมากกว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เนื่องจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ยังไม่มีคุณภาพมาตรฐานเทียบเท่าหนังสือพิมพ์ระดับชาติ ยิ่งส่งผลให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นประสบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานทั้งในด้านการผลิต การจำหน่าย การส่งเสริมการขาย และยากแก่การยกระดับคุณภาพมากยิ่งขึ้นไปอีก

การวิจัยครั้งนี้มุ่งรวบรวมศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดสงขลาไม่สามารถพัฒนาตอบสนองความต้องการและรับใช้ชุมชนได้อย่างเต็มที่หรือที่ควรจะเป็น ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดสงขลาเพื่อให้เป็นกระบอกเสียงของประชาชนได้อย่างแท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการอ่าน ความต้องการเนื้อหา และความเชื่อถือข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดสงขลาในด้านต่าง ๆ เช่น รูปเล่ม การนำเสนอข่าว การส่งเสริมการขาย การลงทุน การบริหารงาน ฯลฯ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความต้องการ ความเชื่อถือข่าวสารของผู้อ่านเนื้อหาที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น 2 ชื่อฉบับได้แก่หนังสือพิมพ์โพกัสภาคใต้ ซึ่งเป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ (Quality Newspaper) และหนังสือพิมพ์ไทยแหลมทอง ซึ่งเป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ (Popular Newspaper)
4. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา

ปัญหานำการวิจัย

1. การนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเป็นไปในรูปแบบใด และอย่างไรในด้าน จำนวนยอดพิมพ์ ระยะเวลาที่ออก รูปเล่ม(ขนาด จำนวนคอลัมน์นี้ว จำนวนหน้า) บทบรรณาธิการ การเสนอข่าว (นโยบายการคัดเลือกข่าว การพาดหัวข่าวหน้าหนึ่ง ขอบข่ายงาน ฯลฯ) การลงทุน (ลักษณะการเป็นเจ้าของ การใช้งบประมาณในการลงทุน การสนับสนุนทางการเงิน จำนวนบุคลากรในการทำงาน ต้นทุนในการผลิตต่อฉบับ การเป็นเจ้าของธุรกิจอื่นๆ) การบริหารงาน (ลักษณะการจัดองค์กร การสื่อสาร) การส่งเสริมการขาย และประวัติการก่อตั้ง
2. หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดสงขลามีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานอย่างไร
3. หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นหรือไม่ อย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการอ่าน ความต้องการ ความเชื่อถือของผู้อ่าน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่หนังสือพิมพ์โฟกัสสงขลา ซึ่งเป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นโฟกัสภาคใต้เมื่อปีที่ 5 ฉบับที่ 213 ออกจำหน่ายระหว่างวันที่ 14-20 มกราคม 2545) และหนังสือพิมพ์ ไทยแหลมทอง ซึ่งเป็นตัวแทนหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ โดยมีกำหนดระยะเวลาในการเก็บตัวอย่าง 1 ปี (พ.ศ.44-พ.ศ.45) และใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบองค์กรหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น โดยการสอบถามบรรณาธิการหรือเจ้าของหนังสือพิมพ์แต่ละชื่อฉบับในคำถามเดียวกัน

สมมติฐานการวิจัย

ความต้องการ และความเชื่อข่าวสารของผู้อ่านหนังสือพิมพ์โฟกัสภาคใต้ และหนังสือพิมพ์ไทยแหลมทอง มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาที่นำเสนอ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การเปิดรับ หมายถึง ปริมาณความถี่ หรือความบ่อยครั้งในการเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วัดโดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า 3 ระดับได้แก่ มาก ปานกลาง น้อย

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับรายได้

ความคิดเห็น หมายถึง ความเชื่อถือ หรือความรู้สึกเฉพาะตัวที่แสดงออกต่อคำถามอย่างเป็นอิสระ ไม่เป็นการถูกหรือผิด แต่เป็นไปในทางเห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่ออกในท้องถิ่นจังหวัดสงขลา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ 2 ชื่อฉบับได้แก่ หนังสือพิมพ์โฟกัสภาคใต้ และหนังสือพิมพ์ไทยแหลมทอง และใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกบรรณาธิการ หรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดสงขลาทั้ง 8 ชื่อฉบับได้แก่ หนังสือพิมพ์โฟกัสภาคใต้ ไทยแหลมทอง ไทยนิวส์ หาดใหญ่เจอนัล ไทยทักษิณ คนใต้ เกียรติศักดิ์ และก้าวหน้า (สมาคมหนังสือพิมพ์ภาคใต้แห่งประเทศไทย, 2543)

หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่มุ่งเน้นข่าวหนักที่เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ และปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ หรือประชานิยม หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่เน้นข่าวเบาๆ ซึ่งได้แก่ข่าวอาชญากรรม ข่าวศาล ข่าวบันเทิงต่างๆ

บรรณาธิการ หมายถึง ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการคัดเลือกข่าว หรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ทั้ง 8 ชื่อฉบับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นการรวบรวมข้อมูลหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา ซึ่งยังไม่เคยมีการรวบรวมศึกษามาก่อน
2. ทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นกระบอกเสียงของคนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง
3. เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตจังหวัดอื่นๆต่อไป